

Daniel Kukla

<https://orcid.org/0000-0003-1907-0933>

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: d.kukla@ujd.edu.pl

Mirosław Mielczarek

<https://orcid.org/0000-0001-9096-0715>

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

e-mail: mirek91.m@gmail.com

**Konstruowanie własnej kariery zawodowej
przez studentów pedagogiki****Streszczenie**

Prezentowany artykuł składa się z typowej triady dla prac zawierających raport z badań. W części pierwszej przedstawiono teoretyczne podejście do konstruowania kariery zawodowej. W tym względzie bazowano na torii konstrukcji M. L. Savickas'a. Druga część artykułu opisuje metodologię podjętych badań własnych, których przedmiotem było konstruowanie kariery zawodowej przez studentów pedagogiki. Celem badań uczyniono poznanie poglądów studentów pedagogiki wokół kwestii konstruowania ich własnej kariery zawodowej. Postępowanie badawcze miało dać odpowiedź na pytanie dopełnienia: jakie poglądy na temat konstruowania własnej kariery zawodowej prezentują studenci pedagogiki? Odpowiedzi na przyjęty problem badawczy poszukiwano za pomocą jakościowej analizy treści, do której skonstruowano autorskie narzędzie badawcze. Badania zostały osadzone w paradygmacie pragmatyzmu, który kładzie nacisk przede wszystkim na praktyczną skuteczność rozwiązywania problemów. Z tego względu uznano, że najbardziej racjonalnym rozwiązaniem metodologicznym dla postawionego problemu badawczego będzie przyjęcie strategii jakościowej. Ostatnia część artykułu zawiera wyniki badań własnych, z których, m.in. wynika, że niektórzy studenci pedagogiki łączyli swoją karierę zawodową z pracą nauczyciela/pedagoga.

Słowa kluczowe: kariera zawodowa, konstruowanie kariery zawodowej, praca, teoria konstrukcji kariery M. L. Savickas'a, studenci pedagogiki.

Wprowadzenie

Praca jest jednym z ważniejszych obszarów ludzkiego życia, który absorbuje znaczną część aktywności fizycznej, intelektualnej i emocjonalnej. To działalność dostarczająca nie tylko satysfakcji z wykonywanych obowiązków czy kojarzona z przymusem, ale również pozwalająca zaspokoić podstawowe potrzeby. Powołując się na Z. Wiatrowskiego należy zauważyć, że rola pracy w życiu człowieka jest znacząca. Stanowi ona niezbędny warunek egzystencji, wyznacznik miejsca człowieka w społeczeństwie, czynnik kształtujący osobowość (Wiatrowski, 2000). Praca przekłada się ponadto na fizyczny rozwój człowieka, wyzwala w nim inicjatywę i twórczą aktywność myślową, dostarcza przeżyć estetycznych, przynosi radość oraz zadowolenie.

Wybór przyszłego zawodu czy dalszych ścieżek kształcenia to jedna z ważniejszych decyzji, przed jakimi staje większość ludzi. Aby przyszła praca zawodowa stanowiła nie tylko źródło dochodu, ale była także źródłem zawodowej i osobistej satysfakcji, powinna ona w znacznym stopniu korespondować z indywidualnymi zainteresowaniami, w tym predyspozycjami osobowościowymi jednostki (Kukła, Mielczarek, 2021, s. 179). Z tego względu, nie bez znaczenia przy planowaniu kariery zawodowej pozostają określone uzdolnienia i preferencje. Są to pewnego rodzaju determinanty, mające przełożenie nie tylko na zaangażowanie w naukę zawodu, ale też na późniejsze wykonywanie pracy. Ważne jest zatem, by przed podjęciem kształcenia w określonym kierunku, zdiagnozować własne predyspozycje zawodowe. W znacznej mierze będzie to bowiem korespondować z budowaniem kariery zawodowej.

W prezentowanym tekście zwrócono uwagę na podejście do konstruowania kariery zawodowej przez studentów pedagogiki. W tym celu, przy planowaniu badań posłużono się teorią konstrukcji kariery M. L. Savickas'a, która powstała na bazie trzech nurtów psychologii: różnic indywidualnych (indywidualne uwarunkowania konstrukcji karier), koncepcji rozwojowych (analizowanie etapów rozwoju zawodowego) i podejścia konstruktywistycznego (zmiana stworzonych przez jednostkę narracji). Nurty te pozwalają dać odpowiedź na pytania, które powinna zadać sobie jednostka podczas tworzenia własnej kariery zawodowej: jaką karierę mam zbudować?; po co to robić?; jak mam to zrobić?

M. L. Savickas jest obecnie jednym z najbardziej znanych i cenionych badaczy w skali światowej, podejmujących problematykę konstruowania kariery. Jego podejście do kariery zawodowej zostało zaprezentowane na początku XXI wieku (Savickas, 2004, s. 42-70; 2012, s. 13-19). Jak podkreśliło wielu znawców problematyki doradztwa zawodowego, jest one jednym z tych, które zasługuje na szczególną uwagę (Cybal-Michalska, 2015, s. 59). W istocie można zaliczyć je do pierwszej teorii rozwoju kariery, które skądinąd bazuje na dorobku D. Super'a, jednakże to poglądy M. L. Savickas'a udoskonaliły i poszerzyły zakres omawianego zagadnienia.

Konstruowanie kariery zawodowej

Kariera zawodowa jest łączona z osiągnięciami zawodowymi, coraz wyższymi stanowiskami i dochodami, rozwijaniem określonych kompetencji, podejmowaniem coraz bardziej odpowiedzialnych zadań zawodowych, wyróżniającym się stylem życia, prestiżem (Kukła, Mielczarek, 2019, s. 263) oraz może być rozumiana jako „stan, wynik i przejaw sukcesu uzyskiwanego w toku konkretnej działalności zawodowej, to znaczy w okresie aktywności zawodowej człowieka” (Wiatrowski, 2009, s. 66). W niniejszej pracy pojęcie „kariera zawodowa” przyjęto za M. L. Savickas'em. Jego zdaniem kariera zawodowa to „subiektywna konstrukcja, w ramach której jednostki nadają osobiste znaczenia zdarzeniom z przeszłości, aktualnym doświadczeniom i przyszłym aspiracjom wplatając je do „tematu życia” (life theme), modelującego zawodową sferę życia człowieka. To, co reguluje, kieruje oraz podtrzymuje zawodowe i społeczne zachowania jednostki nie jest wcześniej odkryte i przewidziane, ale wyłania się w procesie nadawania znaczeń” (Minta, 2012, s. 20).

Zdaniem autora koncepcji, myśląc o własnej karierze zawodowej konieczne jest uwzględnienie trzech elementów: optymizmu, nadziei oraz czasu. Dorastający człowiek, snując rozważania nad własną drogą zawodową bierze pod uwagę doświadczenia z przeszłości, aktualnie posiadaną wiedzę oraz poziom kompetencji społecznych. W późniejszym etapie zaczyna wyznaczać sobie cele, które zwykle są powiązane z doświadczeniami i sytuacjami, w których brał udział lub był ich świadkiem (Minta, 2012, s. 20-32). To właśnie one pozwalają jednostce na snucie osiągalnych planów zawodowych.

M. L. Savickas zaznaczył, że perspektywa czasu jest jednym z podstawowych składników konstruowania kariery, co przejawia się w „umiejętności adaptacji dostosowania projektu własnej kariery do zmieniających się w czasie sytuacji” (Minta,

2012, s. 16). Wskazana umiejętność została zdefiniowana jako gotowość do radzenia sobie z zadaniami przewidywalnymi lub też rolami społecznymi pełnionymi na przestrzeni życia, do których możliwe jest przygotowanie się. To także gotowość do nieprzewidywalnych sytuacji, wywołanych przez zmieniającą się rzeczywistość. W opinii włoskich badaczy, perspektywa czasowa jest niezwykle cenna, zwłaszcza przy konstruowaniu kariery. Dzięki niej, młodzież będzie mogła przygotować się do zdarzeń, jakie wystąpią w ich karierze (np. wybór następnej szkoły). To poprzez perspektywę czasową możliwe jest uwzględnienie niespodziewanych sytuacji, jakie mogą wystąpić na drodze do budowania własnej kariery zawodowej.

Zgodnie z teorią konstrukcji kariery, wszelkie zachowania zawodowe jednostki, a także ich rozwój powinny być rozpatrywane procesualnie, uwzględniając ich organizację holistycznie, permanentnie oraz kontekstualnie. Oznacza to, że rozwój kariery zawodowej nie powinniśmy analizować i konstruować w oderwaniu od innych sfer ludzkiego życia (Maree, 2010, s. 363-364). Kariera w myśl tego założenia postrzegana jest jako centralny punkt, dlatego też należy, by była ona zintegrowana z indywidualnym stylem życia jednostki.

Metoda

Przedmiotem badań własnych uczyniono konstruowanie kariery zawodowej przez studentów pedagogiki. Ich celem było natomiast poznanie poglądów studentów pedagogiki wokół kwestii konstruowania ich własnej kariery zawodowej. Z obranym celem korespondował problem badawczy, który zawarł się w formie pytania dopełnienia: jakie poglądy na temat konstruowania własnej kariery zawodowej prezentują studenci pedagogiki? Badania zostały usytuowane w paradygmacie pragmatyzmu. Jego głównym wyznacznikiem jest to, że spośród procesu badawczego najbardziej wyróżnia on problem badawczy, od którego uzależniony jest dobór odpowiednich metod, dlatego cechuje go wolność w wyborach metodologicznych. Pragmatyzm kładzie także nacisk na praktyczną skuteczność rozwiązywania problemów (Creswell, 2013, s. 37). Uznano zatem, że najbardziej racjonalnym rozwiązaniem metodologicznym dla postawionego problemu badawczego będzie przyjęcie strategii jakościowej. Przyjmując założenia metodologiczne, zrezygnowano z postawienia wstępnych hipotez, gdyż pozwalała na to wybrana jakościowa strategia badawcza. Odpowiedzi na przyjęty problem badawczy poszukiwano przy pomocy metody jakościowej analizy treści, która może być również stosowana w pedagogice (Goriszowski, 2006, s. 18-24; Guzik-

Tkacz, 2011, s. 236-237). Jej celem jest głównie dostarczenie wiedzy i zrozumienia badanego zjawiska poprzez systematyczny proces klasyfikacji, kodowania oraz identyfikowania poszczególnych tematów (Hsieh, Shannon, 2005, s. 1231). W niniejszej pracy analizie poddano dane tekstowe, pochodzące z otwartych pytań. W tym celu do wybranej metody skonstruowano autorskie narzędzia badawcze, składające się z 8 pytań otwartych, poprzedzonych metryczką (płeć, wiek, pochodzenie). Zadaniem osób biorących udział w badaniach było udzielenie pisemnej odpowiedzi na anonimowym, specjalnie przygotowanym kwestionariuszu badań, który zawierał pytania w formie pisemnej. Narzędzie badawcze zostało rozdane każdemu z uczestników do samodzielnego uzupełnienia. Zasadnicza treść wszystkich pytań opiewała wokół kwestii konstruowania kariery zawodowej. Przystąpienie do badań poprzedzono kwestiami etycznymi. Wszyscy studenci zostali zapewnieni, że udział w badaniach jest anonimowy, dobrowolny, nie przełoży się na końcową ocenę, a pozyskane wyniki zostaną wykorzystane tylko i wyłącznie w celach naukowych.

Badania własne zrealizowano w 2022 roku na Uniwersytecie Humanistyczno-przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie, ponieważ jeden ze współautorów artykułu jest pracownikiem tamtejszej uczelni. Badania jakościowe cechują się również niezbyt licznymi próbami badawczymi, stądnie zdecydowano się na większą liczbę osób spoza wskazanej uczelni. W tamtejszym czasie dość restrykcyjnie podchodzono też do kwestii pandemicznych, wywołanych wirusem COVID-19 i wzmożoną liczbą zakażeń. Środowisko w jakim prowadzono badania, czyli miasto liczące około 200 tysięcy mieszkańców, mogło w pewnym względzie przełożyć się na uzyskane wyniki. Pomimo tego, że nie wszyscy uczestnicy badań byli jego mieszkańcami, to pochodzili z okolic Częstochowy.

Do projektu przystąpiły łącznie 63 kobiety. Pośród nich, 28 pochodziło z miasta, a 35 ze wsi. Średni wiek respondentów uplasował się na poziomie nieco ponad 26 lat. Wszystkie osoby, które przystąpiły do wypełnienia kwestionariusza były uczestnikami 3 roku studiów niestacjonarnych na kierunku pedagogika. Wskazany kierunek w dużym stopniu bywa sfeminizowany, stąd grupa badawcza była reprezentowana tylko przez płęć żeńską. Dobór grupy był celowy, ponieważ osoby badane musiały spełniać kryterium studenta pedagogiki w formie niestacjonarnej. Założono bowiem, że osoby pobierające naukę w formie niestacjonarnej z większym prawdopodobieństwem będą aktywnymi pracownikami, a więc mającymi pewne doświadczenie w konstruowaniu własnej kariery zawodowej.

Badania własne

Pierwsze pytanie, jakie zawarto w narzędziu badawczym było następujące: **co dla Ciebie oznacza termin „kariera zawodowa” – z czym się wiąże?** Niektórzy uważali, że kariera zawodowa jest głównie tym wszystkim, co osiągnęliśmy w swoim życiu, dążąc do osiągnięcia założonych planów, marzeń. Jest to również rozwijanie swoich kompetencji oraz wykształcenia kierunkowego. Dla innych, kariera zawodowa to realizacja celów, planów zawodowych, spełnienie się w zawodzie, który wykonujemy. To także ciągły rozwój, poszerzanie kompetencji i wiedzy. Może być ona pewnego rodzaju długotrwałym procesem, powiązany ze spełnianiem się w wybranym zawodzie, satysfakcją finansową i ogólnym zadowoleniem z życia, a także wysiłkiem, który trzeba włożyć w rozwój zawodowy. Nieliczni stwierdzili, że kariera zawodowa to ścieżka, którą podążamy podczas realizacji naszego zawodu. Niekoniecznie musi być ona związana z naszym wykształceniem. Jedna badana zaznaczyła, że: „kariera zawodowa polega na zajmowaniu coraz wyższych stanowisk w pracy, rozwoju jednostki”, a inna, iż często wiąże się ona z „rezygnacją tworzenia własnej rodziny”. Jedna osoba zaprezentowała pogląd, że „udana kariera zawodowa, to taka, z której mamy satysfakcję, dlatego powinna ona przebiegać w wymarzonym zawodzie. Jeżeli spełniamy się w pracy, to nie jest ona męcząca”. W nielicznych przypadkach, kariera zawodowa była utożsamiana z marzeniami: „kariera zawodowa to realizowanie swoich marzeń związanych ze sposobem na pracę” oraz z samokształceniem: „kariera zawodowa to zdobywanie nowych doświadczeń poprzez własne dokształcanie się”.

W następnym pytaniu, poproszono uczestników badania o odpowiedź: **kto może Ci się przydać w konstruowaniu Twojej kariery zawodowej?** W tej kwestii zaznaczano, że taką osobą może być przyszły przełożony, czyli osoba, która kieruje na odpowiednie szkolenia, wspomaga finansowo w ich finansowaniu. Zdaniem uczestników badania, w konstruowaniu kariery zawodowej mogą pomóc także takie osoby, jak: nauczyciel akademicki, doradca zawodowy, kadra wzbogacająca wiedzę, ludzie z najbliższego otoczenia, w tym inni studenci wybranego kierunku, ale też rodzina i jej wsparcie. Jedna osoba odpowiedziała, że „pomocna może być agencja pracy, a w skrajnych przypadkach urząd pracy”.

Każdą osobę biorącą udział w badaniu zapytano również o to, **co może Ci się przydać w konstruowaniu Twojej kariery zawodowej?** Z analizy tekstów wynika, że przydatna będzie wiedza, praktyka i zdobyte umiejętności, w tym głównie zdol-

ności wykorzystywania. Ponadto, w konstruowaniu kariery zawodowej niezbędne jest wykształcenie, dobrze napisane CV, list motywacyjny, kursy, szkolenia, dalsze kształcenie, wewnętrzne podejście do nauki i własnego rozwoju, a także sprzęt umożliwiający rozwijanie swoich umiejętności. Zwracano również uwagę na sprecyzowanie konkretnych celów: „myślę, że skonstruowanie celów, jakie będę chciała osiągnąć, by być spełniona” oraz wszelkiego rodzaju działania, podejmowane w ramach samodoskonalenia się: „wykształcenie, kursy, szkolenia, wyjazdy zagraniczne, studia podyplomowe, nauka języków obcych, spotkania z cenionymi praktykami”. Trzy osoby wskazały na znajomości: „dzięki nim możemy dużo osiągnąć”, a dwie na zdrowie, pieniądze i znalezienie u siebie mocnych stron.

Planując przyszłość zawodową, warto zadać sobie pytanie: **co chcesz osiągnąć w swojej karierze zawodowej?** Wypowiedzi osób badanych oscylowały głównie wokół pracy nauczyciela i związanego z nią awansu zawodowego: „w mojej karierze zawodowej chcę osiągnąć statut nauczyciela dyplomowanego. Jestem osobą zaczynającą od samego początku, czyli od pani salowej w przedszkolach, przeszłam następnie na pomoc nauczyciela, nauczyciela wspomagającego, a obecnie jestem nauczycielem w kl. I-III. Uważam, że to pokazało jaki mam charakter i, że potrafię do czegoś dążyć – od zera do milionera”. Dość często odnoszono się także do rzetelnego wykonywania swojej pracy, dobrych kontaktów z uczniami/wychowankami czy ich rodzicami: „w swojej karierze zawodowej pragnę osiągnąć wszystkie postawione wcześniej cele, czyli zostać takim nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej, by każdy wychowanek z radością mnie wspominał”; „chciałabym zostać doceniona przez rodziców moich wychowanków. By całkowicie mi ufali i szanowali. Chciałabym czuć, że realizuje się w 100%, a moi wychowankowie chętnie ze mną pracują i darzą mnie sympatią”. Ważne okazało się również spełnienie zawodowe, a w niektórych przypadkach odpowiednie zarobki: „chcę osiągnąć spełnienie zawodowe, dobrze zarabiać, a przy tym robić to, co lubię”. Pewna grupa osób chciała dążyć do tego, aby ich praca zawsze była ciekawa i ciągle budziła zainteresowanie, by mieli możliwość rozwijania się w niej.

Równie ważne okazało się postawienie pytania: **czego chcesz uniknąć w swojej karierze zawodowej?** Pewna część osób wskazała na uniknięcie poczucia stagnacji, a także uczucia chodzenia do pracy za karę, ponieważ to mogłoby się przełożyć niekorzystnie na jakość całego życia. Inni chcieliby, żeby w ich pracy nie było rywalizacji czyli, tzw. „wyścigu szczurów” oraz złego nastawienia współpracow-

ników i konfliktów z przełożonymi. Pozostała część badanych zwracała uwagę na uniknięcie nieprzemyślanych działań, wypalenia zawodowego, braku chęci do poszerzania swojej wiedzy, a także wystrzegania się przykrych sytuacji z dziećmi i ich rodzicami.

Szóste pytanie, na jakie odpowiadały osoby biorące udział w badaniach przybrało postać: **czy, a jeżeli tak, to jakie przeszkody mogą Cię spotkać na drodze do budowania Twojej kariery zawodowej?** Pośród potencjalnych problemów wymieniono, między innymi problemy finansowe: „dzisiaj dla mnie najważniejsze są dzieci, rodzina, dom, a to wiąże się oczywiście z kosztami. Za dodatkową naukę, by mieć lepszą pracę trzeba płacić”. Wskazywano też na przeszkody wewnątrz samej jednostki: „przeszkody mogą się pojawić we mnie samej na skutek stresu – jakiś rodzaj blokady wewnętrznej, nie pozwalającej mi pokazać swoich umiejętności w 100%”; „brak motywacji, nieodpowiednie środowisko, zmuszanie własnego siebie do pracy”; „brak znajomości języka obcego, gdyż w obecnych czasach język obcy jest potrzebną umiejętnością, ale mam problem, żeby się go nauczyć”. Dla niewielkiej liczby osób, przeszkodą w budowaniu kariery zawodowej może być rodzina, gdyż „bliskie osoby są ważniejsze niż postępy w pracy”. Mogą to być także przeszkody losowe, w tym choroba, konkurencja w pracy oraz wypalenie zawodowe, związane z brakiem docenienia czyjejś pracy i poświęcenia. Jedna osoba biorąca udział w badaniu odniosła się do mobbingu: „mobbing w pracy jest to najczęstsza i zarazem jedna z gorszych przeszkód zawodowych”. Z wypowiedzi innych badanych wynika, że przeszkodą w budowaniu kariery zawodowej mogą być nieodpowiednie osoby, przykre zdarzenie w rodzinie, ciągłe zmiany przepisów i ustaw, ciężka choroba, zajście w ciążę, a tym samym brak możliwości powrotu na swoje stanowisko pracy. Poszukując zatrudnienia, możemy się również spotkać z brakiem miejsc w wymarzonej zawodzie. Czasami przeszkody mogą przybrać podłoże feministyczne: „w służbach mundurowych kobiety postrzegane są jako słabsze, co z kolei znacznie utrudnia wybić się na tle mężczyzn”. Pojawiła się też wypowiedź, że budując karierę zawodową w zawodzie nauczyciela raczej nie będzie większych przeszkód ze względu na braki kadrowe: „ciężko mi stwierdzić, czy mogę napotkać jakieś przeszkody. Wydaje mi się, że wręcz przeciwnie, raczej ze względu na braki kadry nauczycielskiej łatwiej mi będzie osiągnąć karierę zawodową”.

W dalszej części, wypracowanie zawierało pytanie: **czy, a jeżeli tak, to jakie działania podejmiesz poza formalną edukacją, by osiągnąć założone przez**

siebie cele związane z karierą zawodową? Uczestnicy badań zaznaczali, że poza formalną edukacją, często warto brać udział w dodatkowych kursach, czytać dużo literatury o interesującej nas tematyce, a przede wszystkim artykuły, ustawy i nowelizacje związane z naszą pracą zawodową. Z jednej wypowiedzi wynikało, że cennym są „rozmowy z pracownikami, którzy mają dłuższy staż i doświadczenie od nas samych”.

W ostatnim pytaniu, poproszono każdą osobę biorącą udział w badaniu o wskazanie, **na czym Twoim zdaniem powinno polegać budowanie własnej kariery zawodowej?** Najczęściej uważano, że budowanie kariery zawodowej powinno polegać na dążeniu do własnego celu, zdobywaniu wykształcenia. Jej rozwój może też zależeć od tego, jakie kto ma priorytety, gdyż jedni marzą o wysokich stanowiskach, inni wolą być szeregowym pracownikiem. Powinno się dążyć do tego, żebyśmy kiedyś mogli być spełnieni zawodowo i zadowoleni z pracy jaką wybraliśmy. Jedna z badanych podkreśliła, że budowanie kariery zawodowej warto, by opierało się przede wszystkim na naszej osobowości. Z tego względu koniecznie trzeba zwrócić uwagę na nasze zainteresowania oraz słabe i mocne strony. Pomocna w tym celu jest analiza SWOT. Zdaniem innej badanej, nie bez znaczenia budowanie kariery zawodowej łączy się z rozważnym i świadomym zdobywaniem umiejętności oraz wiedzy, aby została zachowana równowaga między karierą a odpoczynkiem. Budowanie własnej kariery zawodowej powinno opierać się na zbieraniu doświadczeń z różnych miejsc pracy, a także na doksztalcaniu się przez, np. studia zaoczne, kursy, szkolenia, samokształcenie. Budowanie własnej kariery zawodowej to zdobywanie teoretycznej i praktycznej wiedzy, ciągłe podnoszenie swoich kompetencji, kwalifikacji. To także czerpanie wiedzy z rozmów ze swoimi współpracownikami i osobami, które pracują w podobnej branży. Wartym uwagi jest również zdanie, zapisane przez jedną z badanych, że „budowanie kariery zawodowej powinno się zacząć od dobrania pod względem charakteru i zdolności pracy, którą chcemy wykonywać, by uzyskać jak najlepsze wyniki”.

Wnioski

Przeprowadzone postępowanie badawcze pozwoliło poznać podejście studentów pedagogiki do konstruowania ich własnej kariery zawodowej. Podstawowe wnioski, jakie wysunięto na podstawie badań własnych to:

Termin „kariera zawodowa” przez studentów pedagogiki był łączony z:

- osiągnięciami życiowymi;
- rozwojem własnych kompetencji;
- wykształceniem;
- realizacją celów, planów zawodowych, spełnieniem zawodowym;
- długotrwałym procesem;
- satysfakcją finansową;
- zadowoleniem z życia;
- wysiłkiem;
- zajmowaniem coraz wyższych stanowisk;
- rezygnacją tworzenia własnej rodziny;
- marzeniami;
- samokształceniem.

Studenci pedagogiki uważali, że w konstruowaniu kariery zawodowej pomocnym będą takie osoby, jak:

- przełożony;
- nauczyciel akademicki;
- doradca zawodowy;
- kadra wzbogacająca wiedzę;
- osoby z najbliższego otoczenia;
- inni studenci wybranego kierunku;
- rodzina;
- pracownicy agencji pracy lub urzędu pracy.

Za przydatne w konstruowaniu własnej kariery zawodowej studenci pedagogiki uznali:

- wiedzę;
- praktykę;
- zdobyte umiejętności i zdolność ich wykorzystywania;
- wykształcenie;
- dobrze napisane CV i list motywacyjny;
- kursy, szkolenia;
- uzupełnianie kształcenia;
- wewnętrzne podejście do nauki i własnego rozwoju;
- odpowiedni sprzęt, umożliwiający rozwijanie własnych umiejętności;

- sprecyzowanie konkretnych celów;
- samokształcenie się;
- znajomości;
- zdrowie;
- pieniądze;
- znajomość własnych mocnych stron.

Studenci pedagogiki w swojej karierze zawodowej chcieli przede wszystkim:

- podjąć pracę w zawodzie nauczyciela/pedagoga;
- rzetelnie wykonywać swoją pracę;
- mieć dobre relacje ze swoimi uczniami/wychowankami/ich rodzicami;
- spełniać się zawodowo;
- odpowiednio zarabiać;
- być zadowolonym ze swojej pracy;
- mieć możliwość rozwoju zawodowego.

W swojej karierze zawodowej studenci pedagogiki woleli uniknąć:

- poczucia stagnacji;
- uczucia chodzenia do pracy z przymusu;
- rywalizacji;
- złego nastawienia współpracowników;
- konfliktów z przełożonymi;
- nieprzemyślanych działań;
- wypalenia zawodowego;
- braku chęci do poszerzania swojej wiedzy;
- wystrzegania się przykrych sytuacji z dziećmi i ich rodzicami.

Pośród przeszkód na drodze do budowania kariery zawodowej studenci pedagogiki wymieniali:

- problemy finansowe;
- przeszkody wewnątrz samej jednostki;
- brak motywacji;
- nieodpowiednie środowisko;
- zmuszanie siebie samego do pracy;
- brak znajomości języka obcego;
- rodzinę;

- przeszkody losowe, np. choroba;
- konkurencję w pracy;
- wypalenie zawodowe;
- mobbing;
- przykre zdarzenia w rodzinie;
- ciągłe zmiany przepisów;
- zajście w ciążę;
- brak miejsc w wymarzonym zawodzie;
- podłoże feministyczne.

Działania, jakie warto podejmować w ramach budowania własnej kariery zawodowej z daniem studentów pedagogiki to:

- branie udziału w dodatkowych kursach, szkoleniach;
- czytanie literatury w tematyce pracy zawodowej;
- rozmowy z doświadczonymi pracownikami.

Budowanie własnej kariery zawodowej w opinii studentów pedagogiki powinno polegać na:

- dążeniu do własnego celu;
- zdobywaniu wykształcenia;
- indywidualnych priorytetach;
- spełnieniu zawodowym;
- dopasowaniu cech osobowości do pracy;
- własnych zainteresowaniach;
- analizie słabych i mocnych stron;
- zdobywaniu wiedzy, umiejętności oraz podnoszeniu kompetencji;
- zbieraniu doświadczeń z różnych miejsc pracy oraz od innych pracowników;
- samokształceniu.

Badania pokazały, że niektórzy studenci pedagogiki łączyli swoją karierę zawodową z pracą nauczyciela/pedagoga. Fakt ten może być optymistyczny, gdyż dowodzi, że obrany przez uczestników badań kierunek studiów był powiązany z ich przyszłą pracą zawodową. Taka zależność w dużej mierze może przyczynić się do skonstruowania wymarzonej kariery zawodowej.

Zakończenie

Karierę zawodową należy świadomie zaplanować, wyznaczając cel, bądź cele, do których dążymy. Zanim to jednak zrobimy, musimy poznać szereg czynników warunkujących właściwe zaplanowanie przyszłości. Poznanie ich – z jednej strony ułatwi nam odnalezienie się na rynku pracy, a z drugiej – umożliwi wybór ścieżki zawodowej, zgodnej z naszymi własnymi możliwościami, predyspozycjami oraz przekonaniami.

Jak zauważył A. Bańka, podejmowanie decyzji życiowych, w tym zawodowych, cechujących się chaotycznością, prawie zawsze obarczone jest ryzykiem porażki (Bańka, 2014, s. 306). Skutki nietrafnego wyboru, mało świadomych decyzji zawodowych to chociażby:

- niepodejmowanie pracy w wyuczonym zawodzie (strata czasu, po co się tego uczyć, skoro nam nie odpowiada);
- niska jakość wykonywanej pracy (z powodu braku uzdolnień czy zainteresowań tym kierunkiem);
- brak satysfakcji z pracy;
- napięcie psychiczne (gdy stwierdzamy, że praca nie sprawia nam przyjemności, przerasta nasze możliwości czy przeciwnie – że nas nudzi).

Przemysłane planowanie własnej kariery zawodowej składa się natomiast z takich etapów, jak:

- poznania siebie (czynniki wewnętrzne);
- poznania zawodów, rynku pracy (czynniki zewnętrzne);
- konfrontacji tych dwóch czynników;
- właściwego zaplanowania kariery, czyli określenia drogi rozwoju zawodowego, w tym znalezienia ścieżek kształcenia prowadzących do wybranego zawodu (grupy zawodów).

Czynników istotnych przy planowaniu kariery zawodowej jest bardzo dużo. Po ich poznaniu należy je ze sobą skonfrontować, a następnie w pełni świadomie zaplanować. Jest to istotne, by po zrealizowaniu wskazanych etapów zwięźczyć wy-

siłki osiągnięciem celu, jakim będzie zdobycie dobrej, satysfakcjonującej pracy. Pamiętać należy jednak, że raz podjęta decyzja nie jest na całe życie i tylko od nas zależy, jak pokierujemy własnym rozwojem.

Rynek pracy często bywa uzależniony od przemian społeczno-gospodarczych, które z kolei generują nowe wyzwania dla przedstawicieli wielu profesji. Trzeba mieć na względzie, że takie czynniki, jak poziom rozwoju gospodarczego, sytuacja materialno-bytowa społeczeństwa, postęp technologiczny, stopa bezrobocia czy wreszcie sytuacja demograficzna, w dużym stopniu odpowiadają za sposób myślenia człowieka o pracy. Wymienione zależności kreują warunki, w których przychodzi ludziom realizować swoje aspiracje zawodowe, przekładające się na typy budowania kariery. Jedne z bardziej dynamicznych przemian zawodowych obserwuje się w biografjach tych pracowników, których praca w dużym stopniu uzależniona jest od zmian systemowych. Do takich profesji należy zaliczyć przede wszystkim zawód pedagoga (Piróg, 2018, s. 495). Nowelizowanie ustaw, pojawianie się rozporządzeń, wszelkiego rodzaju nowych przepisów i zasad, z jednej strony reguluje ścieżkę rozwoju zawodowego pedagogów, z drugiej zaś sprzyja przyjmowaniu coraz to innych sposobów budowania własnej kariery, czasami jedynie po to, aby utrzymać zatrudnienie. Konstruując zatem swoją karierę w zawodzie pedagoga, trzeba brać pod uwagę nie tylko czynniki wewnętrzne, ale także te, niekoniecznie zależne od nas samych.

Bibliografia

Bańka, A. (2014). Bezdecyzyjność kariery jako psychospołeczny wzór tranzykcji do dorosłości: Konstrukcja i charakterystyka psychometryczna. Skali Decyzyjności Kariery. *Czasopismo Psychologiczne – Psychological Journal*, 20 (2), 237-246.

Creswell, J. W. (2013). *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Cybał-Michalska A. (2015). (Meta)analityczna wartość założeń teorii kariery – przyczynek do dyskusji na temat teorii konstrukcji kariery Marka L. Savickasa. *Studia Poradownicze*, 4, 52-63.

Goriszowski W. (2006). *Podstawy metodologiczne badań pedagogicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.

- Guzik-Tkacz M. (2011). *Badania diagnostyczne w pedagogice i psychopedagogice*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Hsieh H.F., Shannon E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Kukła D., Mielczarek M. (2019). Orientacje zawodowe młodzieży niedostosowanej społecznie wobec kariery zawodowej. *Szkoła – Zawód – Praca*, 17, 259-274.
- Kukła D., Mielczarek M. (2021). Predyspozycje zawodowe młodzieży niedostosowanej społecznie. Przyczynek do planowania samodzielności zawodowej. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*, 1(112), 177-188.
- Maree J.G. (2010). Brief Overview of the Advancement of Postmodern Approaches to Career Counselings. *Journal for Psychology in Africa*, 20(3), 363-376.
- Minta J. (2012). *Od aktora do autora. Wspieranie młodzieży w konstruowaniu własnej kariery*. Warszawa: Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.
- Piróg D. (2018). Kariera zawodowa nauczycieli w warunkach przemian w systemie edukacji: zarys stanu badań. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 14, 495-509.
- Savickas M.L. (2004). The Theory and Practice of Career Construction. W: S.D. Brown, R. W. Lent (red.), *Career development and counseling. Putting Theory and Research to Work* (s. 42-70). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Savickas M.L. (2012). Life Design: A Paradigm for Career Intervention in the 21st Century. *Journal of Counseling & Development*, 90, 311-352.
- Wiatrowski Z. (2000). *Podstawy pedagogiki pracy*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP.
- Wiatrowski Z. (2009). *Dorastanie, dorosłość i starość człowieka w kontekście działalności ikarieryzawodowej*. Radom: ITE-PIB.

Summary

The presented article consists of a typical triad for works containing a research report. The first part presents a theoretical approach to constructing a professional career. In this regard, the construction theory of M. L. Savickas was based on it. The second part of the article describes the methodology of my own research, the subject of which was the construction of a professional career by students of pedagogy. The aim of the research was to get to know the views of pedagogy students on the issue

of constructing their own professional career. The research procedure was intended to answer the question of completion: what views on constructing one's own professional career are presented by students of pedagogy? The answers to the adopted research problem were sought by means of qualitative content analysis, for which a proprietary research tool was constructed. The research was embedded in the paradigm of pragmatism, which puts emphasis primarily on the practical effectiveness of problem solving. For this reason, it was decided that the most rational methodological solution for the given research problem would be the adoption of a qualitative strategy. The last part of the article contains the results of own research, of which, e.g. shows that some pedagogy students combined their professional career with the work of a teacher/pedagogue.

Keywords: career, constructing a professional career, work, career construction theory M. L. Savickas, pedagogy students.